

Τεύχος
20
2019

εκπαίδευση & θέατρο

Περιοδική έκδοση για την προώθηση του θεάτρου,
του Εκπαιδευτικού Δράματος, του θεατρικού παιχνιδιού
και των άλλων παραστατικών τεχνών στην εκπαίδευση

ISSN 1109-821X

 Πανελλήνιο Δίκτυο για το
θέατρο στην Εκπαίδευση
μέλος του Διεθνούς Οργανισμού για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (IDEA)

Μια πιλοτική έρευνα για τη χρήση των τεχνικών
της **Δραματικής Τέχνης** στην **Εκπαίδευση** και του
Κουκλοθέατρου στη διδασκαλία της **Παιδικής Λογοτεχνίας**

Θεοδώρα Παπαϊωάννου, Μαρίτα Παπαρούση, Άλκηστις Κοντογιάννη

i

Το άρθρο αυτό είναι προσβάσιμο μέσω της ιστοσελίδας: www.TheatroEdu.gr
Εκδότης: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
Για παραγγελίες σε έντυπη μορφή όλων των βιβλίων: info@theatroedu.gr

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ

Το άρθρο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα, διδασκαλία
και προσωπική μελέτη. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μετά από άδεια του εκδότη.

Μια πιλοτική έρευνα για τη χρήση των τεχνικών της **Δραματικής Τέχνης** στην **Εκπαίδευση** και του **Κουκλοθεάτρου** στη διδασκαλία της **Παιδικής Λογοτεχνίας**

Θεοδώρα Παπαϊωάννου, Μαρίτα Παπαρούση, Άλκηστις Κοντογιάννη

Περίληψη

Η παρούσα πιλοτική έρευνα αφορά τη διερεύνηση της επίδρασης μιας εναλλακτικής διδακτικής προσέγγισης της Παιδικής Λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η ανασκόπηση και η κριτική παρουσίαση της σχετικής βιβλιογραφίας και η παράθεση ερευνών σε παγκόσμιο επίπεδο προσφέρει το απαραίτητο θεωρητικό και ερευνητικό υπόβαθρο για τη θεμελίωση της συγκεκριμένης εναλλακτικής διδακτικής μεθοδολογίας, που αφορά τη χρήση των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου στη διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου «Χορός στο δάσος», που περιλαμβάνεται στη συλλογή παραμυθιακών ιστοριών της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη *Χορεύοντας στο δάσος*, μέσω του συνδυασμού των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου. Η προαναφερόμενη διδακτική μεθοδολογία αξιοποιεί τη σύζευξη των δραστηριοτήτων της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου, με σκοπό τη δημιουργία ενός κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος για να επιτευχθεί η κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου από τους μαθητές. Η διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας υλοποιήθηκε στο δώρο της ευέλικτης ζώνης, το οποίο ενδείκνυται για τη διαθεματική προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων σε μαθητές της Γ' τάξης του Δημοτικού σχολείου. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι η σύζευξη των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου συνέβαλε στην ουσιαστική και αποτελεσματική εμπλοκή των μαθητών με το λογοτέχνημα, καθώς και στη δημιουργία των προαπαιτούμενων νοητικών σχημάτων για την πρόσληψη του μηνύματος του κειμένου.

Λέξεις- κλειδιά: Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση, Κουκλοθέατρο, Παιδική Λογοτεχνία

Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και το Κουκλοθέατρο στη Διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας

Οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου βασίζονται στις σύγχρονες παιδαγωγικές αρχές και θεωρίες και εστιάζουν στη συνεργατική, εποικοδομητική, βιωματική και δημιουργική μάθηση (Άλκηστις 2008· Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007· Bolton, 1998· Heathcote, 2006· Kruger, 2006· Κουτσογιάννης, 2001· Λενακάκης, 2013· Μαγουλιώτης, 2006 & 2009· Ο'Neil, 1995· Παπαδόπουλος, 2010· Σέξτου, 2007· Thorp, 2005· Tillis, 1994· Toye & Prendiville, 2000· Τσιάρας, 2016· Winnicott, 1971). Συγκεκριμένα, οι προαναφερόμενες τεχνικές, σε εκπαιδευτικό πλαίσιο, βασίζονται κυρίως στην εργασία των μαθητών σε ομάδες και παρέχουν ίσες μαθησιακές ευκαιρίες και κοινωνική αλληλεπίδραση κατά τη διάρκεια συνεργασίας τους. Επιπροσθέτως, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενεργός συμμετοχή των μαθητών κατά τη διάρκεια της εμπειρίας που βιώνουν μέσω των δραστηριοτήτων αυτών. Εν κατακλείδι, αποτελούν ένα μαθησιακό εργαλείο που αξιοποιεί τον συνδυασμό της εμπειρίας και της φαντασίας, με σκοπό την επίτευξη γνωστικών στόχων και προσωπικών δημιουργημάτων και παράλληλα μπορεί να διαμεσολαβήσει θετικά στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας (Cereau & Richards, 2003· Neelands, 1995· Παναγιωτακοπούλου, 2007· Κοντογιάννη, 2005· Τσιάρας, 2005· Άλκηστις, 2008· Παπαϊωάννου, 2016).

Δεδομένου ότι οι τεχνικές θεατρικής έκφρασης μπορούν να «διαδραματίσουν πολύπλευρο ρόλο στη λογοτεχνία» (Άλκηστις, 2008, σ. 137) και ότι μπορούν να αξιοποιηθούν για την αναδιήγηση μιας ιστορίας και κατανόησης και ερμηνείας της συμπεριφοράς των δρώντων προσώπων και της πλοκής μιας ιστορίας (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007, σ. 189-266), καθώς εμπεριέχουν τη δυνατότητα βιωματικής προσέγγισης, είναι προφανές γιατί οι τεχνικές της δραματικής τέχνης αποτελούν μία από τις πλέον διαδεδομένες πρακτικές προσέγγισης της λογοτεχνίας στην εκπαίδευση.

Ειδικότερα, η σχέση που συνέχει τη Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και τη Λογοτεχνία έγκειται στο γεγονός ότι και οι δύο αυτές τέχνες μάς παρέχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουμε σε φανταστικούς κόσμους, να φανταστούμε και να στοχαστούμε την εμπειρία ενός γεγονότος, να βιώσουμε αισθήματα και να αποκτήσουμε ενσυναίσθηση, αφού με τη διαμεσολάβησή τους οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν τους άλλους, τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους. Καθώς δε η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση, μέσω των βασικών συνιστωσών της, που είναι η μίμηση, η φαντασία, το παιχνίδι ρόλων και η ερμηνεία, απαιτεί τόσο λογική όσο και διαισθητική σκέψη, εξατομικεύει τη γνώση και αποδίδει αισθητική ευχαρίστηση (Landy, 1982, σ. 5), μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο διδασκαλίας της Λογοτεχνίας, με στόχο να δώσει στους μαθητές τη δυνατότητα να εξερευνήσουν αφηρημένες έννοιες, συναισθήματα, συμπεριφορές, κοσμοαντιλήψεις, αναπαριστώντας τις σε μια δραματική και, κατά συνέπεια, πιο συγκεκριμένη μορφή και να διαπραγματευτούν ενεργά τις δικές τους εμπειρίες μέσω διάφορων ρόλων χαρακτήρων (Katz, 2000· Medina & Campano, 2006)· να τους βοηθήσει να «προχωρήσουν πέρα από την προσοχή στην πλοκή, για να διερευνήσουν τα γνωρίσματα του χαρακτήρα, τα συναισθήματα, τα κίνητρα και τις σχέσεις, καθώς ανταποκρίνονται στις ιστορίες» (Martinez & Roser, 2005, σ. 11). Αξίζει να σημειώσουμε δε πως η L. Rosenblatt, που υποστηρίζει ότι «τα οφέλη της λογοτεχνίας μπορούν να προ-

κύψουν μόνο από τη δημιουργική δραστηριότητα του ίδιου του αναγνώστη» (Rosenblatt, 1978, σ. 276 και σ. 13), κάνει μια συγκεκριμένη σύγκριση μεταξύ της ανάγνωσης και του να παίζεις σε μια δραματική παράσταση: «Δεχόμαστε το γεγονός ότι ο ηθοποιός εμφυσά τη φωνή του, το σώμα του, τις χειρονομίες του –με λίγα λόγια, τη δική του ερμηνεία– στα λόγια του κειμένου. Αυτό δεν συνιστά απλώς, στην απόλυτη εκδήλωσή του, τι πρέπει να κάνει ο καθένας από εμάς ως αναγνώστης του κειμένου;» (Rosenblatt, 1978, σ. 13).

Οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση έχουν χρησιμοποιηθεί σε έρευνες και σε εκπαιδευτικά προγράμματα στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας με θετικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες τη δραματικής τέχνης διαμεσολάβησαν θετικά στην προσέγγιση, στη νοηματοδότηση και την κατανόηση λογοτεχνικών κειμένων, στη δημιουργία ανταποκρίσεων με τα λογοτεχνήματα, στην ανανέωση της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας και στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2001 & 2007· Barton & Baguley, 2014· Booth, 1985· Brinda, 2008· Γραίκος & Τσιλιμένη, 2007· DeBlase, 2005· Devlin, 2013· Kelner & Flynn, 2006· Κατσαρίδου, 2011· Κοφίδου, 2005· McMaster, 1998· Παπαδόπουλος, 2004· Weng, O'Toole & Sinclair, 2013· Smagorinsky & Coprock, 1995· Wheeler, 2014· Χαλκιαδάκη & Τζαμαργιάς, 2006).

Όσον αφορά τις τεχνικές του Κουκλοθεάτρου, αυτές έχουν διαμεσολαβήσει θετικά στην καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και έχουν χρησιμοποιηθεί συνδυαστικά με τις τεχνικές της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση στην προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων, με σκοπό την έκφραση των ανταποκρίσεων των μαθητών στον προφορικό και τον γραπτό λόγο και με σκοπό τη νοηματοδότηση λογοτεχνικού κειμένου και την πρωτότυπη παραγωγή γραπτού λόγου (Κοντογιάννη & Ραφαίλοπου, 2009· Λενακάκης & Λουλά, 2015· Παπαϊωάννου, 2016).

Ειδικότερα, τα ερευνητικά στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι, μεταξύ άλλων, η συμμετοχή σε δραματικές δραστηριότητες ενθαρρύνει τους μαθητές να αναπτύξουν καλύτερες δεξιότητες κατανόησης των κειμένων μέσω του παιχνιδιού ρόλων, της αλληλεπίδρασης με τους άλλους, της αναπαράστασης γεγονότων, εννοιών και πληροφοριών και της δραματοποίησης των εμπειριών τόσο φανταστικών χαρακτήρων όσο και πραγματικών ατόμων (Brown & Pleydell, 1999· Galda, 1982· Pellegrini & Galda, 1982· Wagner, 1998)· η δραματική τέχνη απαιτεί άλλωστε πολλές από τις γλωσσικές ικανότητες και τις διαδικασίες σκέψης που είναι θεμελιώδεις για την κατανόηση της ανάγνωσης, όπως η ικανότητα να ερμηνεύεις, να συνάγεις συμπεράσματα και να εφαρμόζεις τις γνώσεις και τις εμπειρίες σου στην ιστορία (Miccinati & Phelps, 1980). Εστιάζουμε στο στοιχείο της κατανόησης επειδή στόχος της έρευνάς μας είναι η διερεύνηση της επίδρασης των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου στην κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου.

Τι εννοούμε όμως όταν αναφερόμαστε στην κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου και όχι στην ερμηνεία του; Στηριζόμενες σε Γάλλους θεωρητικούς, θεωρούμε ότι πρέπει να διακρίνουμε τα αναγνωστικά επίπεδα κατανόησης από την ικανότητα ερμηνείας ή νοηματοδότησης. Στην κατανόηση ενός κειμένου συμβάλλουν παράγοντες όπως η ανάγνωση του κειμένου και η επεξεργασία των κειμενικών ενδείξεων, η υπέρβαση των όποιων εμποδίων εγείρει η μορφή, η δομή, το περιεχόμενο και οι «απροσδιοριστίες» του κειμένου, αλλά η ερμηνεία είναι

μια προσωπική δουλειά του αναγνώστη. Σε κάθε περίπτωση, «η κατανόηση δεν είναι η απλή μεταφορά του κειμένου στο κεφάλι του αναγνώστη, αλλά μια κατασκευή» (Giasson, 1990, σ. 18) που υλοποιεί ο αναγνώστης στηριζόμενος στη γνωστική του σκευή (γλωσσική, ιστορική, κοινωνικο-πολιτισμική) και στις εμπειρίες του. Συμπυκνώνοντας κατά τη διαδικασία κατανόησης, ο αναγνώστης κατασκευάζει το νόημα του κειμένου στηριζόμενος σε κειμενικά στοιχεία και στις προσωπικές του γνώσεις, ενώ κατά τη διαδικασία νοηματοδότησης ερμηνεύεται από τον αναγνώστη, με τρόπο καθαρά υποκειμενικό, ό,τι έχει γίνει κατανοητό από αυτόν.

Μας ενδιαφέρει το ζήτημα της κατανόησης επειδή οι μαθητές αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα κατά την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι μαθητές οι οποίοι συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα προσέγγισαν άλλα λογοτεχνικά κείμενα και προέκυψε ότι παρουσίαζαν σε μεγάλο βαθμό προβλήματα όσον αφορά την κατανόησή τους. Σύμφωνα με τη C. Ταυνερον, υπάρχουν τέσσερα είδη προβλημάτων: προβλήματα κατανόησης (γνωστικού ή πολιτισμικού χαρακτήρα) που αποδίδονται άμεσα στους μαθητές· προβλήματα κατανόησης που δημιουργούνται οικειοθελώς από τον συγγραφέα (συνήθως για να αποτρέψουν την άμεση κατανόηση)· προβλήματα ερμηνείας που σχετίζονται με το κείμενο· προβλήματα ερμηνείας που δημιουργήσε οικειοθελώς ο αναγνώστης (Ταυνερον, 2002). Η ανάγνωση δεν αρκεί για να επιλυθούν παρόμοια προβλήματα, γι' αυτό και συνήθως οι μαθητές υποβοηθούνται μέσα από ποικίλου τύπου δραστηριότητες. Λιγότερο διαδεδομένες δραστηριότητες ανάμεσα σε αυτές είναι οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση σε συνδυασμό με τις τεχνικές του Κουκλοθεάτρου. Για τον λόγο αυτό, για να διερευνήσουμε δηλαδή την αποτελεσματικότητά τους, αποφασίσαμε να τις χρησιμοποιήσουμε συνδυάζοντάς τις με τους τρεις τύπους δραστηριοτήτων τις οποίες προτείνει η Jocelyne Giasson για την εκμάθηση στρατηγικών ανάγνωσης που σχετίζονται με αφηγηματικά κείμενα: δραστηριότητες κατανόησης της δομής της ιστορίας· κατανόησης των συναισθημάτων και των κινήτρων των χαρακτήρων· συνδυασμού του αφηγηματικού σχεδίου και των κινήτρων των χαρακτήρων (Giasson, 2000).

Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα πιλοτική έρευνα αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης που αφορά τη διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας μέσω των βιωματικών τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση σε συνδυασμό με τις τεχνικές του Κουκλοθεάτρου. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου βασίστηκε στο γεγονός ότι αφορά την παρατήρηση των χαρακτηριστικών της σχολικής τάξης και στοχεύει στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη επίδραση της προαναφερόμενης εναλλακτικής διδακτικής προσέγγισης στην κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου (Cohen & Manion, 1997, σ. 153).

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν είκοσι τρεις (23) μαθητές της Γ' τάξης του Δημοτικού σχολείου. Η επιλογή του δείγματος της παρούσας μελέτης βασίστηκε στην ευκαιριακή δειγματοληψία λόγω της δυνατότητας πρόσβασης στη συγκεκριμένη σχολική τάξη (Σαραφίδου, 2011, σ. 39).

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν το φύλλο παρατήρησης και οι ερωτήσεις κατανόησης του λογοτεχνικού κειμένου. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε συστηματική παρατήρηση που αφορούσε την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος, τη συμμετοχή και το επίπεδο συνεργασίας των μαθητών

κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου, με σκοπό να καταγραφούν και να αξιολογηθούν τα χαρακτηριστικά του μαθησιακού περιβάλλοντος. Το φύλλο παρατήρησης συμπληρώθηκε από την εκπαιδευτικό υπεύθυνη του τμήματος, με σκοπό τη διασφάλιση της αμεροληψίας (Cohen, Manion, & Morrison, 2008· Mason, 2003).

Οι ερωτήσεις κατανόησης ήταν πολλαπλών επιλογών. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν οχτώ (8) ερωτήσεις κατανόησης με σκοπό τη διερεύνηση της επίδρασης των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου στην κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου.

Διδακτική μεθοδολογία

Η διδακτική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου της Παιδικής Λογοτεχνίας πραγματοποιήθηκε, όπως προαναφέρθηκε, σε είκοσι τρεις (23) μαθητές της Γ' τάξης, που φοιτούσαν σε κεντρική σχολική μονάδα του νομού Λάρισας. Συγκεκριμένα, η προσέγγιση του λογοτεχνήματος διήρκεσε δύο ώρες και πραγματοποιήθηκε στο δώρο της ευέλικτης ζώνης, το οποίο ορίζεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα κάθε σχολικής μονάδας και ενδείκνυται για τη διαθεματική προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων, καθώς και για θεατρικά δρώμενα, που στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αφορούν τη δημιουργία μιας θεατρικής παράστασης, αλλά αφορούν μια διδακτική μέθοδο η οποία εστιάζει στις συνεργατικές και βιωματικές δραστηριότητες ως μέσο ανακάλυψης και οικοδόμησης της γνώσης (Αλαχιώτης, 2002· Καραγιάννης, 2002· Οδηγός Ευέλικτης Ζώνης, 2001).

Συγκεκριμένα, οι μαθητές διδάχθηκαν το έντεχνο παραμύθι «Χορός στο Δάσος» της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη, το οποίο περιλαμβάνεται στη συλλογή παραμυθιακών ιστοριών *Χορεύοντας στο δάσος* (Γρηγοριάδου-Σουρέλη, 2009, σ. 115-132). Η επιλογή του εν λόγω λογοτεχνικού κειμένου βασίστηκε στο γεγονός ότι αφορά την έννοια της «συνεργασίας» και την αναδεικνύει ως μέσο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η πλοκή και τα γλωσσικά στοιχεία που χρησιμοποιεί η συγγραφέας προβάλλουν με άμεσο και έμμεσο τρόπο την αξία του συνεργατικού πνεύματος και ενεργοποιούν το ενδιαφέρον των μαθητών σχετικά με την εξέλιξη της ιστορίας. Η εν λόγω ιστορία εξελίσσεται στο δάσος και η αφηγηματική της δομή χαρακτηρίζεται από την εναλλαγή αφηγηματικών και διαλογικών τμημάτων (αρχικό αφηγηματικό κομμάτι – διάλογοι και μονόλογοι των ηρώων ζών, ανάμεσα στους οποίους διαμεσολαβούν αφηγηματικές παράγραφοι που παρατίθενται μετά την ολοκλήρωση της προσπάθειας κάθε ήρωα να κερδίσει το βραβείο στον διαγωνισμό). Έναν διαγωνισμό στον οποίο τους κάλεσε να συμμετέχουν ο βασιλιάς-λιοντάρι κατά τη διάρκεια του ετήσιου χορού και ανακοίνωσε ότι το βραβείο θα απονεμηθεί στο ζώο που θα πετύχει το πιο δύσκολο και σπουδαίο επίτευγμα. Η ιστορία ολοκληρώνεται με την απονομή του βραβείου στη βασιλίσσα-μέλισσα, η οποία, όπως αναφέρεται, εργάστηκε ομαδικά με τις μέλισσες και έτσι κατάφεραν να φτιάξουν βασιλικό πολτό, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα ζώα, που εργάστηκαν ατομικά και δεν πέτυχαν τον στόχο τους. Πρέπει να αναφερθεί ότι το λογοτεχνικό κείμενο αποτελείται από σκηνές που αφορούν τις προσπάθειες των ηρώων από τις οποίες οι μαθητές, χρησιμοποιώντας τα κειμενικά και τις προσωπικές τους γνώσεις, έπρεπε να κατασκευάσουν το νόημα του κειμένου, ώστε να οδηγηθούν στην κατανόηση των μηνυμάτων που εμπεριέχονται σε αυτό.

Για την προσέγγιση του εν λόγω κειμένου, η διδακτική μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήθηκε εστίαζε στη σύζευξη των δραστηριοτήτων της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες, που σχηματίστηκαν με ελεύθερη επιλογή των μαθητών, καθώς η ενεργός συμμετοχή των μελών των ομάδων διαμεσολαβεί θετικά στην επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων (Άλκηστις, 2008· Heathcote, 2006· Καλδή, 2010· Μασσαγούρας, 2008). Συγκεκριμένα, συνδυαστικά με τις τεχνικές της δραματικής τέχνης χρησιμοποιήθηκαν δύο κούκλες, μέσω των οποίων οι μαθητές πραγματοποίησαν τις δραστηριότητες και απέδωσαν τους ρόλους που ανέλαβαν. Η μία κούκλα είχε μορφή λιονταριού και ήταν μεγάλου μεγέθους και η άλλη κούκλα είχε μορφή αλεπούς και ήταν μεσαίου μεγέθους.¹ Οι κούκλες με τη μορφή των ζώων που χρησιμοποιήθηκαν παρείχαν στους μαθητές τη δυνατότητα να εκφραστούν ελεύθερα, να αναπαραστήσουν κειμενικά στοιχεία και να εντάξουν τον φανταστικό κόσμο της ιστορίας στον πραγματικό χωροχρόνο της σχολικής τάξης (Άλκηστις, 1992· Μαγουλιώτης, 2006 & 2009· Zuljevic, 2007).

Οι δραστηριότητες της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου που πραγματοποιήσαν οι μαθητές παρουσιάζονται στη συνέχεια.

1η Δραστηριότητα: Η αρχική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου πραγματοποιήθηκε με την τεχνική της «ιδεοθύελλας», που χρησιμοποιήθηκε για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και για τη δημιουργία ενός συνόλου εκφράσεων και λέξεων, οι οποίες θα αναδείκνυαν τις διαστάσεις του θέματος που πραγματευόταν το λογοτεχνικό κείμενο. Συγκεκριμένα, μέσω της δραστηριότητας καταγράφηκε στον πίνακα ένα σύνολο λέξεων και εκφράσεων που αφορούσαν τον χορό και το δάσος. Κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης της δραστηριότητας, τα μέλη κάθε ομάδας είχαν τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσουν και να ανταλλάξουν απόψεις σχετικά με το θέμα που πραγματευόταν το κείμενο.

2η Δραστηριότητα: Η μεγαλόφωνη ανάγνωση του κειμένου πραγματοποιήθηκε από την εκπαιδευτικό-εμπυχωτήρια, η οποία χρησιμοποίησε την τεχνική «Δάσκαλος σε ρόλο», με σκοπό να αξιοποιήσει τις θεατρικές δυνατότητες, να δημιουργήσει δραματική ένταση και να επικοινωνήσει άμεσα με τα μέλη των ομάδων (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2018, σ. 27). Συγκεκριμένα, ανέλαβε τον ρόλο του παραμυθά και χρησιμοποίησε την κούκλα με τη μορφή λιονταριού για να πραγματοποιήσει τη μεγαλόφωνη ανάγνωση του λογοτεχνήματος. Η χρήση της κούκλας-ζώου είχε διπλό σκοπό, αφενός να ενεργοποιήσει τις αισθήσεις των μαθητών, ακουστικά και οπτικά, και αφετέρου να δώσει μια διαφορετική διάσταση στη λογοτεχνική ανάγνωση, μεταφέροντας τους μαθητές στον χωροχρόνο της ιστορίας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τη μεγαλόφωνη ανάγνωση πραγματοποιήθηκε από τους μαθητές σιωπηρή ανάγνωση του λογοτεχνικού κειμένου, με σκοπό να επιτευχθεί η εμπλοκή τους

με το λογοτεχνικό κείμενο και να εμπλουτιστεί η διαδικασία της λογοτεχνικής ανάγνωσης με την προσωπική τους εμπειρία.

3η Δραστηριότητα: Η επόμενη δραστηριότητα, η τεχνική «Παιχνίδι ρόλων» πραγματοποιήθηκε με σκοπό την ταύτιση των μαθητών με τους ήρωες της ιστορίας και τη δημιουργία αυτοσχέδιων δρώμενων που αφορούσαν τις προσπάθειες των ζώων να κερδίσουν το βραβείο του διαγωνισμού. Τα μέλη των ομάδων χωρίστηκαν σε ζευγάρια και καθένα από αυτά επέλεξε την προσπάθεια του ζώου που ήθελε να παρουσιάσει. Παράλληλα, στους μαθητές δόθηκε η υπόδειξη να διαλέξουν και ένα άλλο ζώο, που θα βοηθούσε στη συγκεκριμένη προσπάθεια, και να δημιουργήσουν διαλόγους για να περιγράψουν το σχέδιο το οποίο θα κατέστρωναν τα δύο ζώα μαζί για πετύχουν τον στόχο τους. Πρέπει να αναφερθεί ότι τα ζευγάρια παρουσίασαν τα δρώμενα στην ολομέλεια της τάξης, χρησιμοποιώντας και τις δύο κούκλες-ζώα (λιοντάρι και αλεπού), μέσω των οποίων απέδωσαν τους ρόλους στο δρώμενο που είχαν δημιουργήσει.

4η Δραστηριότητα: Στη συνέχεια, ανατέθηκε στα μέλη των ομάδων να πάρουν συνεντεύξεις από τα ζώα που απέτυχαν στις προσπάθειές τους, για να διερευνήσουν, σύμφωνα με τη δική τους οπτική, τους λόγους αποτυχίας των ζώων. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική «Συνεντεύξεις», με σκοπό να αναδυθούν στοιχεία των χαρακτήρων του λογοτεχνήματος που δεν αναφέρονται στο κείμενο. Τα μέλη των ομάδων επέλεξαν από ποιο ζώο θα έπαιρναν συνέντευξη και ποιες ερωτήσεις θα του έκαναν. Επίσης, επέλεξαν ονόματα φανταστικά ή καλλιτεχνικά για την ιδιότητά τους ως δημοσιογράφοι και τα μέλη που θα αναλάμβαναν τον ρόλο του δημοσιογράφου, καθώς σε κάθε ομάδα μπορούσαν να αναλάβουν τον συγκεκριμένο

ρόλο δύο μέλη. Επίσης, επέλεξαν τα μέλη της ομάδας που θα αναλάμβαναν τους ρόλους των ηρώων-ζώων. Οι ομάδες παρουσίασαν τις συνεντεύξεις στην ολομέλεια της τάξης χρησιμοποιώντας και τις δύο κούκλες-ζώα (λιοντάρι και αλεπού) και απέδωσαν μέσω αυτών τόσο τον ρόλο του δημοσιογράφου όσο και τον ρόλο των ζώων. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες ομάδες, οι τέσσερις από τις έξι, επέλεξαν για τον ρόλο του δημοσιογράφου ένα ζώο το οποίο δεν αναφερόταν στο λογοτεχνικό κείμενο και στο οποίο έδωσαν και καλλιτεχνικό όνομα. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την ενεργό εμπλοκή τους με τον κειμενικό κόσμο, την ταύτισή τους με τους χαρακτήρες της ιστορίας και τη θετική διαμεσολάβηση των δραστηριοτήτων της δραματικής τέχνης και του Κουκλοθεάτρου στη δημιουργία ενός μαθησιακού πλαισίου στο οποίο οι μαθητές απολαμβάνουν τη λογοτεχνική εμπειρία.

5η Δραστηριότητα: Η επόμενη δραστηριότητα αφορούσε τη μεταφορά της ιστορίας σε έναν διαφορετικό χωροχρόνο μέσω της τεχνικής «Μηχανή του χρόνου». Η εκπαιδευτικός-εμπυκνωτή υπέδειξε στους μαθητές ότι η συγκεκριμένη ιστορία έπρεπε να εξελιχθεί σε έναν προγενέστερο χρόνο και σε διαφορετικό τόπο από την αρχική και ότι θα έπρεπε να τη δημιουργήσουν αξιοποιώντας τη φαντασία τους σχετικά με τις πράξεις των ηρώων και την πλοκή της. Τα μέλη των ομάδων παρουσίασαν στην ολομέλεια της τάξης τις διαφορετικές εκδοχές της ιστορίας που δημιούργησαν χρησιμοποιώντας και τις δύο κούκλες-ζώα (λιοντάρι και αλεπού). Παρότι οι ιστορίες που παρουσιάστηκαν ήταν διαφορετικές ως προς τους ήρωες που συμμετείχαν και ως προς τον τόπο που εξελισσόταν, είχαν ως κοινό σημείο τη συνεργασία. Οι ήρωές τους ενεργούσαν ομαδικά και λάμβαναν υπόψη τις συμβουλές των φίλων ή των συνεργατών τους. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι τα μέλη των ομάδων συνέδεσαν τον πραγματικό χωροχρόνο, στον οποίο επιτεύχθηκε η δική τους συνεργασία, και τον φανταστικό χωροχρόνο του κειμένου, όπου η συνεργασία της βασίλισσας

μέλισσας με τις υπόλοιπες μέλισσες της έδωσε την ευκαιρία να κερδίσει το βραβείο.

6η Δραστηριότητα: Ως τελική δραστηριότητα ανατέθηκε στους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών που αφορούσαν την πλοκή και τις δράσεις των χαρακτήρων του λογοτεχνικού κειμένου από τους μαθητές. Η εν λόγω δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε στο τέλος της μαθησιακής διαδικασίας, με σκοπό την αξιολόγηση της εναλλακτικής διδακτικής προσέγγισης στην κατανόηση του λογοτεχνήματος.

Ανάλυση φύλλου παρατήρησης

Η συστηματική παρατήρηση των μαθητών, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιήθηκε με το φύλλο παρατήρησης, το οποίο αποτελούνταν από τρεις ερωτήσεις που αφορούσαν την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών, καθώς και το επίπεδο συνεργασίας των μελών των ομάδων σε κάθε δραστηριότητα της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση της μαθησιακής διαδικασίας.

Όσον αφορά την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, παρατηρήθηκε ότι αυξήθηκε ο βαθμός του ενδιαφέροντός τους στη μεγαλόφωνη ανάγνωση του λογοτεχνήματος, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω της τεχνικής «Δάσκαλος σε ρόλο» και της χρήσης της κούκλας με τη μορφή λιονταριού. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος μεγιστοποιήθηκε στις δραστηριότητες που αφορούσαν τις τεχνικές «Παιχνίδι Ρόλων» με αυτοσχέδια δρώμενα, «Συνεντεύξεις» και «Μηχανή του χρόνου», δηλαδή στις δραστηριότητες της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου που πραγματοποίησαν οι μαθητές ως μέλη των ομάδων.

Όσον αφορά τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών, παρατηρήθηκε ότι ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών αυξήθηκε στις δραστηριότητες που αφορούσαν τις τεχνικές

«Παιχνίδι Ρόλων» με αυτοσχέδια δρώμενα, «Συνεντεύξεις» και «Μηχανή του χρόνου» σε σχέση με τον βαθμό συμμετοχής στην αρχική δραστηριότητα που χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της «Ιδεοθύελλας». Στις συγκεκριμένες δραστηριότητες οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν τους διαλόγους, τους ρόλους και τις ιστορίες που είχαν δημιουργήσει και να χρησιμοποιήσουν οι ίδιοι τις κούκλες.

Όσον αφορά τον βαθμό συνεργασίας των μελών των ομάδων, μεγιστοποιήθηκε στις δραστηριότητες που αφορούσαν τις τεχνικές «Συνεντεύξεις» και «Μηχανή του χρόνου», δηλαδή στις τελικές δραστηριότητες, γεγονός που σχετίζεται με την εξοικείωσή τους με την εργασία σε ομάδες, καθώς συνήθως εργάζονταν ατομικά στις δραστηριότητες οι οποίες αφορούσαν τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονταν στη συγκεκριμένη τάξη.

Με βάση τα προαναφερόμενα, προκύπτει ότι οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης και του Κουκλοθεάτρου συνέβαλαν θετικά στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος, στη συμμετοχή και τη συνεργασία των μαθητών.²

Αποτελέσματα ερωτήσεων κατανόησης

Οι μαθητές απάντησαν στις ερωτήσεις κατανόησης του λογοτεχνικού κειμένου για παιδιά «Χορός στο Δάσος» μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων της Δραματικής Τέχνης και του Κουκλοθεάτρου, με σκοπό να διευρυνθεί η επίδραση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων στην κατανόηση του λογοτεχνήματος.

Οι ερωτήσεις αφορούσαν τη βασική έννοια που εμπεριέχει το κείμενο, τη «συνεργασία» και τα μηνύματα που φέρει αυτό σε σχέση με τις ενέργειες των ηρώων-ζώων σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο για την επίτευξη των στόχων τους. Συγκεκριμένα, αφορούσαν άμεσα ή έμμεσα την επίδραση της συνεργασίας στις προσπάθειες των χαρακτήρων του κειμένου και στο επίπεδο δυσκολίας των προσπαθειών τους. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι ερωτήσεις ήταν κατάλληλα διατυπωμένες, ώστε να είναι σαφείς και κατανοητές από τους μαθητές της συγκεκριμένης ηλικίας.

Οι ερωτήσεις κατανόησης, όπως προαναφέρθηκε, ήταν οχτώ (8) και ήταν πολλαπλών επιλογών, καθώς σε κάθε ερώτηση υπήρχαν πέντε επιλογές, ανάμεσα στις οποίες έπρεπε οι μαθητές να επιλέξουν τις σωστές απαντήσεις. Η επιλογή του συγκεκριμένου είδους ερωτήσεων έγινε με σκοπό να διαφοροποιηθούν από τις ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα και αφορούν την αξιολόγηση και τη βαθμολόγηση των μαθητών. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι μαθητές απάντησαν ανώνυμα στις ερωτήσεις κατανόησης, όπως προβλέπεται από τη δεοντολογία της έρευνας. Επιπροσθέτως, η εκπαιδευτικός-εμπυχωτήρια διευκρίνισε στους μαθητές ότι οι συγκεκριμένες ερωτήσεις δεν αφορούσαν την αξιολόγηση τους στο γνωστικό αντικείμενο της Λογοτεχνίας.³

Από τα αποτελέσματα των ερωτήσεων κατανόησης προέκυψε ότι σχεδόν όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά στις ερωτήσεις. Συγκεκριμένα, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά στην 1η, 2η, 3η, 4η, 7η και 8η ερώτηση, ενώ ένας μικρός αριθμός μαθητών απάντησε λανθασμένα στην 5η και την 6η ερώτηση. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα για κάθε ερώτηση.

Όσον αφορά την πρώτη ερώτηση, «Πόσο εύκολο νομίζεις ότι ήταν να κλέψει ο αετός μια ηλιαχτίδα από τον ήλιο;», που εστιάζει στο επίπεδο δυσκολίας της επιθυμίας του αετού να κλέψει μια ηλιαχτίδα για να κερδίσει στον διαγωνισμό, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι κατανόησαν τη δυσκολία του επιτεύγματος που ήθελε να πραγματοποιήσει ο αετός.

Όσον αφορά τη δεύτερη ερώτηση, «Αν βοηθούσε τον αετό η γυναίκα του, νομίζεις ότι θα τα κατάφερνε;», που αφορά τη συνεργασία του αετού με τη σύζυγό του για την επίτευξη του στόχου του, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι κατανόησαν πως αν συνεργάζονταν με τη σύζυγό του, θα τα είχε πάει καλύτερα, καθώς ο αετός μετά την ατομική του προσπάθεια καταλήγει τυφλός.

Όσον αφορά την τρίτη ερώτηση, «Νομίζεις ότι αν βοηθούσε την αράχνη η φίλη της η χρυσόμυγα θα τα κατάφερνε;», που αφορά τη συνεργασία της αράχνης με τη φίλη της για να μπορέσει να κατασκευάσει ένα λευκό πανί, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι κατανόησαν πως η αποτυχία της αράχνης να

κερδίσει το βραβείο οφείλεται στο ότι δεν είχε τη βοήθεια που χρειαζόταν.

Όσον αφορά την τέταρτη ερώτηση, «Νομίζεις ότι αν βοηθούσαν τον λύκο οι άλλοι λύκοι (αγέλη), θα τα κατάφερνε;», που αφορά τη συνεργασία του λύκου με την αγέλη για να αιχμαλωτίσει το βασιλόπουλο, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι κατανόησαν πως η αποτυχία του λύκου οφείλεται στο ότι δεν ζήτησε τη βοήθεια των άλλων λύκων.

Όσον αφορά την πέμπτη ερώτηση, «Τα ζώα-ήρωες της ιστορίας βρήκαν δύσκολα πράγματα για να κερδίσουν τον διαγωνισμό;», που αφορούσε το επίπεδο δυσκολίας των επιτευγμάτων των ηρώων-ζώων της ιστορίας, σχεδόν όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 95/65% του συνόλου των μαθητών και το ποσοστό των λανθασμένων απαντήσεων αντιστοιχεί στο 4,35% του συνόλου των μαθητών. Η λανθασμένη απάντηση που καταγράφηκε, επειδή είναι μεμονωμένη, δεν υποδεικνύει παρανόηση, αλλά ότι ο συγκεκριμένος μαθητής δεν συνδέσε τη μεγιστοποίηση της δυσκολίας με την ατομική προσπάθεια των ηρώων-ζώων. Αντίθετα, οι σωστές απαντήσεις που έδωσαν σχεδόν όλοι οι μαθητές υποδεικνύουν ότι οι συγκεκριμένοι μαθητές κατανόησαν τη μεγιστοποίηση της δυσκολίας των επιτευγμάτων των χαρακτήρων του λογοτεχνήματος λόγω της ατομικής προσπάθειάς τους.

Όσον αφορά την έκτη ερώτηση, «Ποιο ζώο νομίζεις ότι έκανε το πιο σπουδαίο πράγμα;», που αφορούσε τη σπουδαιότητα του επιτεύγματος των ηρώων-ζώων, οι περισσότεροι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 78/26% του συνόλου των μαθητών και το ποσοστό των λανθασμένων απαντήσεων αντιστοιχεί στο 21,74% του συνόλου των μαθητών. Συγκεκριμένα, οι πέντε μαθητές που απάντησαν λάθος επέλεξαν τον λύκο (2/5) ή την αλεπού (3/5), γεγονός που υποδεικνύει ότι εστίασαν περισσότερο στη δυσκολία του επιτεύγματος παρά στη σπουδαιότητά του. Αντίθετα, οι μαθητές που απάντησαν σωστά και επέλεξαν την απάντηση η *βασίλισσα μέλισσα*, η οποία έφτιαξε με τις μέλισσες τον βασιλικό πολτό και κέρδισαν όλες μαζί στον διαγωνισμό, συνδέσαν τη σπουδαιότητα του επιτεύγματος με την απονομή του βραβείου.

Όσον αφορά την έβδομη ερώτηση, «Αν οι μέλισσες είχαν δουλέψει μόνες τους, θα είχαν κερδίσει το βραβείο;», που αφορούσε την αξιολόγηση της ατομικής εργασίας για την απόκτηση του βραβείου, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι κατανόησαν πως σε περίπτωση που οι μέλισσες είχαν εργαστεί ατομικά, όπως τα άλλα ζώα, δεν θα είχαν κερδίσει στον διαγωνισμό.

Όσον αφορά την όγδοη ερώτηση, «Γιατί δεν τα κατάφεραν τα περισσότερα ζώα;», που αφορά τον λόγο αποτυχίας των ζώων τα οποία προσπάθησαν ατομικά, όλοι οι μαθητές απάντησαν σωστά. Συγκεκριμένα, όλοι οι μαθητές απάντησαν: Δεν συνεργάστηκαν με άλλα ζώα. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων αντιστοιχούσε στο 100% του συνόλου των μαθητών, γεγονός που υποδεικνύει ότι οι μαθητές κατανόησαν ότι αφενός ο λόγος της αποτυχίας ήταν η ατομική προσπάθεια των ηρώων-ζώων, αφετέρου τη συμβολή της συνεργασίας στην επίτευξη των στόχων τους.

Από τα αποτελέσματα των ερωτήσεων κατανόησης προ-

κύπτει ότι οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης και του Κουκλοθεάτρου διαμεσολάβησαν θετικά στην κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου για παιδιά «Χορός στο Δάσος», καθώς πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της βιωματικής, εποικοδομητικής και συνεργατικής μάθησης.

Συμπεράσματα

Η εν λόγω μελέτη περίπτωσης αφορούσε τη διερεύνηση της επίδρασης της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου στη διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Από την παρατήρηση των μαθητών κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας προέκυψε ότι οι δραστηριότητες της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου συνέβαλαν στη δημιουργία του κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος, ώστε να επιτευχθεί η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος, η συμμετοχή και η συνεργασία των μαθητών. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι κυρίως συνέβαλαν οι τεχνικές: «Παιχνίδι Ρόλων», «Συνεντεύξεις» και «Μηχανή του χρόνου», στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν οι κούκλες. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι οι συγκεκριμένες δραστηριότητες αποτέλεσαν ένα μαθησιακό εργαλείο που παρείχε στους μαθητές τη δυνατότητα να βιώσουν τη λογοτεχνική εμπειρία και να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και με το λογοτεχνικό κείμενο, ώστε να καταστούν συνδημιουργοί της ιστορίας, υπό την έννοια ότι τους παρείχαν τη δυνατότητα να αυτοσχεδιάσουν, να αναπαραστήσουν και να οπτικοποιήσουν σκηνές της ιστορίας, να αποδώσουν χαρακτηριστικά στα πρόσωπα τις ιστορίας και να ανακαλύψουν στοιχεία που αναφέρονταν έμμεσα στο λογοτέχνημα.

Από τα αποτελέσματα ανάλυσης των ερωτήσεων κατανόησης προέκυψε ότι οι μαθητές κατανόησαν το λογοτεχνικό κείμενο, γεγονός που υποδεικνύει ότι συνέδεσαν τα φανταστικά στοιχεία που φέρει το κείμενο με τις προσωπικές τους εμπειρίες με δημιουργικό τρόπο και ερμήνευσαν τις προθέσεις, τις πράξεις των ηρώων και τα αποτελέσματά τους ώστε να «αποκωδικοποιήσουν» τη βασική έννοια που πραγματεύεται το κείμενο, τη «συνεργασία». Κατά συνέπεια, οι τεχνικές της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου διαμεσολάβησαν θετικά στην ουσιαστική και αποτελεσματική εμπλοκή των μαθητών με το λογοτέχνημα και συνέβαλαν στη δημιουργία των προαπαιτούμενων νοητικών σχημάτων για την πρόσληψη του νοήματος του κειμένου, γεγονός που έρχεται σε συμφωνία τόσο με μελέτες όσο και με ευρήματα ερευνών σχετικά με την ισχυρή σχέση μεταξύ δράματος και κατανόησης της ανάγνωσης – υπό την έννοια ότι η ανάγνωση συνεπάγεται στην προκειμένη περίπτωση την ενεργό και σωματική συμμετοχή (Booth, 1985· Kelner & Flynn, 2006· McMaster, 1998).

Με βάση τα προαναφερόμενα, προκύπτει ότι η συγκεκριμένη διδακτική μεθοδολογία μπορεί να πραγματοποιηθεί στην εκπαιδευτική πράξη στο πλαίσιο προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων, είτε ως διαθεματική προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων είτε στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης, και να αποτελέσει τη σύζευξη ενός θεατρικού και λογοτεχνικού εργαστηρίου που θα συμβάλει στην κατανόηση της Παιδικής Λογοτεχνίας.

Σημειώσεις

1. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι κούκλες αποτελούν μέρος της συλλογής του Απόστολου Μαγουλιώτη, καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
2. Πρέπει να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας οι μαθητές ήταν χαρούμενοι και έδειχναν ενθουσιασμένοι.
3. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι μαθητές απάντησαν ατομικά στις ερωτήσεις κατανόησης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

- Αλαχιώτης, Σ. (2002). «Η Ευέλικτη Ζώνη του σχολείου». *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. Ειδικό Αφιέρωμα στην Ευέλικτη Ζώνη*, 6, 5-14.
- Άλκηστις (1992). *Κουκλοθέατρο-σκίων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις (2008). *Μαύρη Αγελάδα – Άσπρη Αγελάδα. Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.
- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2001). «Η χρήση του δράματος στη διδασκαλία της λογοτεχνίας». Στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Μορφή Τέχνης και Εργαλείο Μάθησης*. Πρακτικά 2ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 119-125). Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση.
- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση* Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2018). *Όταν ο δάσκαλος μπαίνει σε ρόλο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γραϊκος, Ν. & Τσιλιμένη, Τ. (2007). Νέοι τρόποι προσέγγισης των λογοτεχνικών κειμένων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η περίπτωση του νέου Ανθολογίου Α' και Β' Δημοτικού. Πρακτικά Συνεδρίου Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής (σ. 642- 651).
- Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Γ. (2009). *Χορεύοντας στο δάσος*. Αθήνα: Πατάκης.
- Cohen, L. & Manion, L. (1997). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Davis, D. (2002). «Επανεξετάζοντας τη φόρμα του δράματος στην εκπαίδευση». Στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Μορφή τέχνης και Εργαλείο Μάθησης*. Πρακτικά 2ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 29-34). Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση.
- Heathcote, D. (2006). «Από το αληθές στο Αληθοφανές». Συνέντευξη στη Φ. Πετράκου, *Εκπαίδευση και Θέατρο*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, 6, 6-13.
- Καλδή, Σ. (2010). «Στρατηγική ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας: βασικές αρχές και χαρακτηριστικά». Στο Ζουμπουλάκης, Μ., (επιμ.), *Επιστημονικά ανάλεκτα: επετειακός τόμος για τα 20 χρόνια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας* (σ. 69-86). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Καραγιάννης, Γ. (2002). «Προσέγγιση θεατρικών κειμένων σε ένα πρόγραμμα Λογοτεχνίας στην Ευέλικτη ζώνη». *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. Ειδικό Αφιέρωμα στη Διαθεματικότητα*, 7, 134-147.
- Κατσαρίδου, Μ. (2011). *Η μέθοδος της δραματοποίησης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας*. Αδημοσίευτη διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κοντογιάννη, Α. (2005). «Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση “κόρη διαθεματική, νέα, ωραία, άκρως δημιουργική και πολλά υποσχόμενη, εκ της οικογενείας Δράματος και Παιδαγωγικής”». *Εξερευνώντας τον κόσμο του παιδιού* (σ. 206-255). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Κουτσογιάννης, Θ. (2001). «Η αξιοποίηση του κουκλοθεάτρου στη διδασκαλία του προφορικού και γραπτού λόγου». Στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Το Θέατρο στην εκπαίδευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης*. Πρακτικά 2ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 157-162).
- Κοφίδου, Α. (2005). «Οι περιπέτειες του βασιλιά Μίδα του Τζιάνι Ροτάρι: απόπειρα μιας θεατρικής "ανάγνωσης" στο σχολείο». Στο Καλογήρου, Τ., & Λαλαγιάννη, Κ., (επιμ.), *Η Λογοτεχνία στο Σχολείο. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω (σ. 195-225).
- Kruger, M. (2006). «Ο κουκλοπαίχτης, η τέχνη του στο θέατρο ως κοινωνική παρέμβαση και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού». Στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Δημιουργώντας νέους ρόλους τον 21ο αιώνα*. Πρακτικά 5ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 98-106).
- Λενακάκης, Α. (2013). «Η μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση». Στο Γραμματάς, Θ., (επιμ.), *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία*. Εγχειρίδιο για το Πρόγραμμα «Θαλής». Αθήνα: ΕΚΠΑ (σ. 58-77).
- Λενακάκης, Α. & Λουλά, Μ. (2015). «Κουκλοθέατρο και επικοινωνία. Μια ερευνητική προσέγγιση για το ρόλο της θεατρικής κούκλας στην προώθηση της επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας». Στο Παπαδόπουλος, Σ. (επιμ.), *Θέατρο και θεατρικές τεχνικές στην αγωγή και στην εκπαίδευση*, 2ο Forum Νέων Επιστημόνων. Αθήνα: ΘΑΛΗΣ/ΕΚΠΑ (σ. 357-373).
- Μαγουλιώτης, Α. (2006). *Κουκλοθέατρο Ι, Κούκλες, σκηνικά, παιχνίδι: Τρόποι, είδη, πατρόν: Προτάσεις για διαθεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Μαγουλιώτης, Α. (2009). *Κούκλες στην κοινωνία στις τέχνες στην εκπαίδευση*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
- Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Ομαδοκεντρική Διδασκαλία και Μάθηση. Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας σε Ομάδες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Mason, J. (2003). *Η διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Οδηγός για τη εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης, (2001). Βιβλίο για τον Δάσκαλο. Αθήνα: ΥΠΔΒΜ/ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Παναγιωτακοπούλου, Ι. (2007). «Το κουκλοθέατρο ως μέσο ψυχαγωγίας και επικοινωνίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας». *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, 36, 27-32.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2004). «Δραματοποίηση: Η δημιουργική και στοχαστική ματιά στα λογοτεχνικά κείμενα». Στο Γκόβας Ν., (επιμ.), *Δημιουργικότητα και Μεταμορφώσεις. Το Θέατρο και οι Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση*. Πρακτικά 4ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 154-158).
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Η παιδαγωγική του θεάτρου*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Παπαϊωάννου, Θ. (2016). «Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων μέσω των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και του Κουκλοθεάτρου». Αδημοσίευτη Διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
- Σαραφίδου, Γ. Ο. (2011). *Συνάθροιση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων. Η εμπειρική έρευνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σέξτου, Π. (2007). *Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσιάρας, Α. (2005). *Το δράμα και το θέατρο στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπούλιας.
- Τσιάρας, Α. (2016). *Η αυτοσχέδια θεατρική έκφραση στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χαλκιαδάκη, Α. & Τζαμαργιάς, Τ. (2006). «Όταν ο Ροβινσώνας Κρούσος συνάντησε το Χάρυ». Στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Δημιουργώντας νέους ρόλους στον 21ο αιώνα*. Πρακτικά 5ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση (σ. 424-426).
- Ξενόγλωσση**
- Barton, G. & Baguley, M. (2014). "Learning through story: A collaborative, multimodal arts approach". *English Teaching: Practice and Critique*, 13 (2), 93-112.
- Bolton, G. (1998). *Acting in Classroom Drama. A critical analysis*. London: Trentham Books in association with the University of Central England.
- Booth, D. (1985). "Imaginary gardens with real toads: Reading and drama in education". *Theory into Practice*, 24, 193-198.
- Brinda, W. (2008). "Bringing literature to life for reluctant readers: A collaborative, participatory study using Theatre for Young Audiences experiences to address adolescent aliteracy". *Youth Theatre Journal*, 21, 12-30.
- Brown, V. & Pleydell, S. (1999). *The dramatic difference: Drama in the preschool and kindergarten classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Champlin, C. (1979). *Puppetry and Creative Dramatics in Storytelling*. Austin, TX: Nancy Renfro Studios.
- Champlin, C. & Renfro, N. (1985). *Storytelling with puppets*. Chicago, IL: American Library Association.
- Crepeau, I. & Richards, M. (2003). *A Show of Hand: Using Puppets with Young Children*. St. Paul: Redleaf Press.
- DeBlase, G. (2005). "Teaching literature and language through Guided Discovery and Informal Classroom Drama". *The English Journal*, 95(1), 29-32.
- Devlin, M. (2013). "To Play or Not To Play: Using Drama as an Effective Pedagogical Tool to Teach Literature". *Senior Honors Theses*. Paper 367. Eastern Michigan University, Honors College (<http://commons.emich.edu/honors/367>). Τελευταία πρόσβαση 27/11/2017).
- Galda, L. (1982). "Playing about a story: It's impact on comprehension". *The Reading Teacher*, 35(2), 52-55.
- Giasson, J. (1990). *La compréhension en lecture*. Boucherville: Gaëtan Morin.
- Giasson, J. (2000). *Les textes littéraires à l'école*. Boucherville: Gaëtan Morin.
- Katz, S. 2000. "Drama and therapy in education: The double mirror". Unpublished PHD thesis. University of Toronto.
- Kelner, L. B. & Flynn, R. M. (2006). *A dramatic approach to reading comprehension strategies and activities for classroom teachers*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Kondoyianni, A. & Papaioannou, Th. (2009). "Approaching children's literature and Fairy Tales with a Yellow Umbrella. Yes! A Qualitative Research Based On A Project For The Improvement of Creative Writing of Students, Using Fairy Tales, Puppetry and Drama Techniques". Στο International Congress, *Comparative Literature and Literature and Language* (p. 417-430). Ankara, Turkey: Gazi University.
- Landy, R.J. 1982. *Handbook of educational drama and theatre*. London: Greenwood Press.
- Martinez, M. & Roser, N. L. (2005). "Students' developing understanding of character". Στο Roser, N. L., Martinez, M., Yokota, J. & S. F. O'Neal (eds.), *What a character! Character study as a gateway to literary understanding* (p. 6-13). Newark, DL: International Reading Association.
- Medina, C. I. & Campano, G. (2006). "Performing identities through drama and teatro practices in multilingual classrooms". *Language Arts*, 83 (4), 332-341.
- McCaslin, N. 1990. *Creative drama in the classroom*. 5th ed. Studio City: Players Press Inc.

- McMaster, J. C. (1998). "Doing' literature: Using drama to built literacy". *The Reading Teacher*, 51(7), 574-84.
- Miccinati, J. & Phelps, S. (1980). "Classroom Drama from Children's Reading: From the Page to the Stage". *The Reading Teacher*, 34, 269-272.
- Neelands, J. (2005). *Beginning Drama 11-14*. London: Routledge.
- O'Neil, C. (1995). *Drama Worlds: a Framework for Process Drama*. Portsmouth: Heinemann.
- Pellegrini, A. & Galda, L. (1982). "The effects of dramatic-fantasy play training on the development of children's story comprehension". *American Educational Research Journal*, 19, 443-452.
- Rosenblatt, L. (1978). *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press.
- Simon, S., Naylor, S., Keogh, B., Maloney, J. & Downing, B. (2008). "Puppets Promoting Engagement and Talk in Science". *International Journal of Science Education*, 30 (9), 1220-1248.
- Smagorinsky, P. & Coppock, J. (1995). "Reading through the lines: An exploration of drama as a response to literature". *Reading & Writing Quarterly*, 11 (4), 369-391.
- Tauveron, C. (2002). "Comprendre et interpréter le littéraire à l'école et au delà". Στο Tauveron, C., (ed.), *Lire la littérature à l'école: pourquoi et comment conduire cet apprentissage spécifique? De la GS au CPParis*: Hatier.
- Thorp, G. (2005). *The Power of Puppets*. Trowbridge: Positive Press.
- Tillis, S. (1994). *Towards Aesthetics Of The Puppet: Puppetry As a Theatrical Art*. New York: Greenwood Press.
- Toye, N. & Prendiville, F. (2000). *Drama and traditional story for early years*. London: Routledge.
- Wagner, B. J. (1998). *Educational drama and language arts: What research shows*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Weng, C., O'Toole, J. & Sinclair, C. (2013). *Invigorating Literature Teaching in Taiwan through Drama*. The Asian Conference on Education, Official Conference Proceedings Osaka, Japan, Iafor: The International Academic Forum, (www.iafor.org. Τελευταία πρόσβαση 23/11/2017).
- Wheeler, L. (2014). *How can in-role drama activities, particularly writing in role, develop students' writing in English?* Master of Teaching Institute of Education, (Practice Based Enquiry (PBE) Report). London: University of London.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and Reality*. London: Tavistock.
- Zuljevic, V. (2007). *Puppetry and Language Development in a First Grade Library Reading Program: A Case Study*. Washington: Washington State University, College Of Education.

Η **Θεοδώρα Παπαϊωάννου** διαθέτει Διδακτορικό Δίπλωμα και Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Εκπονεί τη μεταδιδακτορική της έρευνα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Έχει πραγματοποιήσει εισηγήσεις στα Προγράμματα: Προπτυχιακών Σπουδών του ΠΤΠΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΠΤΠΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΤΘΣ του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Υπήρξε επιμορφώτρια των εκπαιδευτικών Α/θμιας Εκπαίδευσης στα νέα διδακτικά βιβλία και σε σεμινάριο του ΟΕΠΕΚ. Έχει πραγματοποιήσει επιστημονικές δραστηριότητες ως εισηγήτρια σε Συνέδρια: ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Πατρών, Διεθνές Συνέδριο στο Gazi University, υποψηφίων διδασκάλων ΤΘΣ του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, της Παιδαγωγικής Εταιρείας & ΕΚΕΔΙΣΥ και στην 8η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο και τις Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση. Παράλληλα, έχει δημοσιεύσει η πτυχιακή της εργασίας σε συλλογικό τόμο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η εισήγησή της στα πρακτικά του συλλογικού τόμου του συνεδρίου "A Multicultural Perspective" στο Gazi University, η πιλοτική έρευνα της διατριβής της, καθώς και άρθρα στο Iridium ερευνών ΤΘΣ του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Η **Μαρίτα Παπαρούση** είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία από το Πανεπιστήμιο Paris IV (Paris-Sorbonne). Είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και Διδακτικής στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Είναι συγγραφέας των βιβλίων: *Σε αναζήτηση της σημασίας: Αφηγηματολογικές προσεγγίσεις στη σύγχρονη ελληνική πεζογραφία και Το σώμα και η διαπραγμάτευση της διαφοράς*. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν τη σύγχρονη πεζογραφία, τη θεωρία της λογοτεχνίας, το φύλο, τη διδασκαλία της λογοτεχνίας.

Η **Άλκησις Κοντογιάννη** είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση (ΔΤΕ) του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Εμπνεύστρια και συντονίστρια του Μεταπτυχιακού «Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και στη Διά Βίου Μάθηση». Διδάκτορας Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών με θέμα τη ΔΤΕ και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Είναι συγγραφέας 4 βιβλίων του ΟΕΔΒ, 38 παιδικών και 12 παιδαγωγικών με θέμα τη ΔΤΕ, τη Μουσειακή Εκπαίδευση και το Κουκλοθέατρο. Τελευταίο της βιβλίο είναι το *Μαύρη Αγελάδα, Άσπρη Αγελάδα, Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα*. Έχει συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά κοινοτικά προγράμματα και πανευρωπαϊκές έρευνες, όπως Dynamic Pedagogy, Affective Education Network, Drama and Culture, Neothemi και Caft/Comenius. Έχει δημοσιεύσει πολλές επιστημονικές εργασίες. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται με την Ανατρεπτική Γραφή και την εκπαίδευση των εγκλείστων στο Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Τίρυνθας και στο κατάστημα Κράτησης Ναυπλίου. Συμμετοχικός στις δραστηριότητες της είναι ο σκύλος της Έρωςας ή Ζαιμοβόρος.

